

Mövzu 4. Ümumtəhsil, internat və texniki-peşə məktəblərinin planlaşmasına olan gigiyenik tələblər

Mövzu planı

1. Uşaq müəssisələrinin ərazisi və zonaları, funksiyaları
 2. Uşaq müəssisələrinin binasına olan gigiyenik tələblər
 3. Ümumtəhsil məktəblərinin planlaşdırılması və inşa olunduqda əsas prinsiplər
 4. Uşaq evləri və internat məktəblərin planlaşması və inşa olunduqda əsas prinsiplər
 5. Texniki peşə məktəblərinin planlaşması və inşa olunduqda əsas prinsiplər
 6. Əsas və yardımçı otaqlar, onların funksiyaları
- Ümumtəhsil məktəblərinin planlaşdırılmasının gigiyenik əsasları.**

Ümumtəhsil məktəbləri ən kütləvi təlim tərbiyə müəssisəsinə aiddir. Uşaqlar, 9 və ya 11 il gün ərzində 4-dən 10 saata qədər məktəbdə qalırlar. Məktəb, uşaqlara nəinki tədris olunan fənnin məzmununu və tədris üsulunu başa salır, həmçinin məktəbin bütün daxili həyatını səmərəli təşkil etməklə onların təhsili və tərbiyəsilə məşğul olur. Uşağın sağlamlıq vəziyyəti və inkişafı, təhsil prosesində dinamikada əqli iş qabiliyyətinin dəyişməsi məktəb binasının keyfiyyəti, otaq yığımının sanitar gigiyenik norma və qaydalara müvafiqliyi, onun planlaşdırılması və təchizatı ilə qırılmaz sürətdə əlaqədardır. Uzun müddət sanitar gigiyenik tələblərə cavab verməyən məktəb şəraitində qalma, uşağın plastik və dəyişkən orqanizmində dərin pozğunluqlara səbəb ola bilər. Uşaq və yeniyetmə müəssisələrinin layihəsi, tikintisi, rekonstruksiyası və istismarı Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti 2012-ci il 3 avqust tarixli 171 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş: “Təhsil müəssisələrinin tikintisinə, maddi-texniki təchizatına dair vahid normalar, ümumi sanitariya-gigiyena tələbləri, şagird yerləri ilə təminat normativləri” əsasında həyata keçirilir.

Məktəblərin tutumunun artırılması xəstəliklərin artmasına, yüksək səs – küyə, yaşlar üzrə təcridin çətinləşməsinə səbəb olur. Böyük tutumlu məktəblərdə (1800 və çox şagird) kəskin xəstəliklər (2 dəfə), vegetativ- damar distoniyası və baş ağrı şikayətləri (2-3 dəfə) yüksəkdir. Layihə normalarına əməl olunmadıqda, sinif otaqlarının sahəsi və hündürlüyünün az olması, uşaqların sayının çox olması və ventilyasiyasının qeyri səmərəli təşkili otaq havasında toksik mübadilə məhsullarının yol verilən konsentrasiyadan bir neçə dəfə çox olmasına səbəb olur.

Müasir şəhər *ümumtəhsil müəssisələrinin optimal tutumu 1000 şagird sayını* ötməməlidir(hər sinifdə 24 nəfər). *Kənd məktəbinin tutumu az yerli ibtidai məktəb 80 şagird; I, II pillə üçün 250şagird, I, II, III pillə 500 şagird*dən çox olmamalıdır.

Ümumtəhsil məktəbləri layihələşdirildikdə və inşa olunduqda əsas gigiyenik prinsipləri nəzərə almaq lazımdır:

1. Tədris prosesinin və politexnik təlimin keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaradılmalıdır. Məktəb binası həm ölçüləri, həm də təchizatı cəhətcə gigiyenik tələblərə cavab verən əsas otaqlarla (sinif otaqları, müxtəlif fənn kabinetləri, emalatxanalar) təmin olunmalıdır. 6 yaşlı uşaqların təlim tərbiyəsi üçün otaqlar ayrı blokda yerləşdirilməli, onlar üçün lazımı şərait yaradılmalıdır. Müxtəlif yaş uşaq qrupları bir –birindən maksimum ayrılmalıdır. Tədris-təcrübə sahəsinin (bağ və bağça) yaradılması nəzərdə tutulmalıdır.
2. Məktəb tutumundan asılı olaraq uşaqların hərtərəfli, tədris və tədrisdən kənar fiziki tərbiyəsi üçün avadanlıqlarla təchiz edilmiş idman meydançası, idman zalı üçün sahə ayrılmalıdır.
3. Uşaqların istirahəti üçün əlverişli şərait yaradılmalıdır. Bu məqsədlə məktəb binasında istirahət otaqları (rekreasiya zalları), həyətyanı sahədə müxtəlif yaşlı uşaqlar üçün oyun meydançaları, günüuzadılmış qruplar üçün xüsusi otaqlar nəzərdə tutulur.
4. Tam qiymətli təbii və süni işıqlanma ilə təmin olunmalıdır. Əlverişli işıqlanma pəncərələrin hündürlüyündən, ölçüsündən , yerləşdirilməsindən, lampaların sayı və gücündən, binanın düzgün səmtləşdirilməsindən asılıdır.
5. Ən münasib hava-istilik rejimi yaradılmalı,ventilyasiyya və isidici sistem otaqda fəaliyyətin xarakterindən asılı olaraq düzgün seçilməlidir.
6. Uşaqların qidalanması üçün şərait yaradılmalıdır. Otaqların ölçüsü və avadanlıqları normativ tələblərə müvafiq olmalıdır.

Ümumtəhsil müəssisələrin *torpaq sahəsi* yaşayış tikinti zonasında sənaye müəssisələrdən, qarajlardan, maqistral yol, maşın dayanacağı, metropoliten, hava nəqliyyatının enmə və qalxma yolundan və s. sanitariya–müdafiə zonalarına əməl etməklə yerləşdirilir. Təhsil müəssisəsinin ərazisindən şəhər (kənd) təyinatlı maqistral mühəndis kommunikasiyaları (su, kanalizasiya, istilik təchizatı, hava və yeraltı elektrik xətləri) keçməməlidir.

Yeni tikilən ümumtəhsil məktəb binaları yaşayış mikrorayonlarının məhəllədaxili ərazisində yerləşdirilir, onun avtomobil hərəkəti çox olan məhəlləarası keçiddə yerləşdirilməsinə yol verilmir, bina maqistral yollardan və məhəllələrarası keçidlərdən 100-170 m məsafədə yerləşdirilir.

Evdən ümumtəhsil müəssisəsinə qədər olan xidmət radiusu I, II, III pillənin şagirdləri üçün piyada yol 0,3 - 0,5 km- dən çox, nəqliyyat yolu I pillədə təhsil alanlarda 15 dəq. (bir tərəfə), II bə III pillədə təhsil alanlarda 30 dəq-dən çox olmamalıdır.

Kənd yerlərində ümumtəhsil müəssisəsinin xidmət radiusu piyada yol üçün I pillədə 2 km - dən və nəqliyyat yolu üçün 15 dəq (bir tərəfə) çox olmaması qabaqcadan nəzərə alınmalıdır. II

və III təhsil pilləsində piyada yolun radiusu 4 km- dən, nəqliyyat xidməti isə – 30 dəq- dən artıq olmamalıdır. II və III pillədə təhsil alanlar üçün son icazə verilən xidmət radiusu 15 km- dən çox olmamalıdır. Kənd yerlərində 1 km - dən uzaq məsafədə yaşayan şagirdlərə avtonəqliyyat xidməti göstərilməlidir. Şagirdlərin gətirilməsi nəzərdə tutulan nəqliyyatla həyata keçirilir. Şagirdlərin yığılması üçün dayanacağı qədər olan məsafə (piyada) 500 m- dən çox olmamalıdır. Avtobus dayanacağının bərk yer örtüyü olmalı, 3 tərəfdən mühafizə edilməklə, kölgəliklərlə təchiz olunmalıdır. Nəqliyyat xidmətinin yol verilən həddən uzaq məsafədə yaşayanlar üçün, həmçinin qeyri əlverişli hava şəraiti dövründə nəqliyyat çətinliyi zamanı müəssisənin ümumi tutumunun 10% - i hesabı ilə məktəbdə internat nəzərdə tutulmalıdır.

Ümumtəhsil müəssisələrinin binasından qırmızı xəttə qədər məsafə 25 m-dən, ərazinin sərhəddindən yaşayış binasının divarına qədər 10m–dən az olmayaraq nəzərdə tutulur. Tikililərin yüksək sıxlığı şəraitində məktəbin binası yaşayış və ictimai binalardan 50m-dən az olmayaraq məsafədə yerləşdirilməlidir. Uşaqların məktəbə yaxınlaşan yolu maqistral küçəni kəsməməlidir.

Ümumtəhsil müəssisələrinin torpaq sahəsinin ölçüləri, yerləşməsi və funksional zonalara bölünməsi, məktəbin çox funksiyalılığı və sağlamlaşdırıcı rolu ilə müəyyən olunur. Sökülmüş məktəb binasının yerində yeni məktəb binası tikildikdə, məktəbin mövcud torpaq sahəsinin ölçüləri saxlanıla bilər. Müəssisəsinin şagird tutumundan asılı olaraq sahəsi aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilməlidir:

- 40-dan 400-dək hər bir şagird üçün 50 m²;
- 400-dən 500-dək hər bir şagird üçün 60 m²;
- 500-dən 600-dək hər bir şagird üçün 50 m²;
- 600-dən 800-dək hər bir şagird üçün 40 m²;
- 800-dən 1100-dək hər bir şagird üçün 33 m²;
- 1100-dən 1500-dək hər bir şagird üçün 21 m²;
- 1500-dən 2000-dək hər bir şagird üçün 17 m²;
- 2000-dən çox hər bir şagird üçün 16 m².

Məktəbyanı ərazinin funksional zonalara bölünməsinin çox böyük əhəmiyyəti var. Zonaların məktəb binası ilə əlaqəsi və müxtəlif funksional zonaların qarşılıqlı düzgün yerləşdirilməsi sanitariya –gigiyenik cəhətdən müəyyən olunmalıdır. Ərazinin aşağıdakı *funksional zonalara* bölünməsi məqsədyönlü hesab olunur: tədris-təcrübə, idman, istirahət və təsərrüfat .

Tədris-təcrübə zonası əyani üsulla tədrisi təmin edir. Tədris təcrübə zonası ümumi torpaq sahəsinin 25% -dən çox olmayan hissəsini təşkil etməlidir. Şəhər məktəblərində zoologiya, coğrafiya, metrologiya, biologiya və kimya kabinetləri kompleksi ilə əlaqədar tikilmiş povilyonların, oranjeriyaların, istixanaların hesabına zonanın ölçüləri azaldılmamalıdır. Metrologiya və coğrafiya meydançası binanın 2,5 hündürlüyü aralı yerləşməlidir. Kənd

yerlərində təcrübi aqrobioloji sahələrin təşkilinə xüsusi əhəmiyyət verilir, burada kiçikqabaritli kənd təsərrüfatı texnikasının, bağ və bostan ləvazimatlarının saxlanması üçün nəzərdə tutulan otaqların, istixanaların və oranjeryaların hesabına sahə genişləndirilə bilər.

Bədən tərbiyəsi - idman zonası sahənin dərinliyində, məktəb binasından ən azı 25 m məsafədə yaşıllıq zolağının arxasında yerləşdirilir. İdman zonasının ölçüləri torpaq sahəsindən asılı olaraq müəyyən edilir. İdman zonasının tərkibinə aşağıdakı meydançalar daxildir: ətrafında qaçış yolu olan məktəb stadionu, futbol və əl topu üçün konbinə olunmuş və hündürlüyə, uzununa tullanmaq üçün sahəsi 4200 m² olan iki sektorlu meydança, idman oyunları meydançaları (voleybol- 162 m², basketbol- 364 m²), yüngül atletika, gimnastika (1-4 və 5-11 siniflər üçün hər birinin sahəsi 200 m²) meydançası. İdman meydançalarının uzunluq oxlarının şimal-cənub istiqamətində səmtləşdirmək tövsiyyə olunur. Belə səmtləşdirmə topla oyun zamanı günəş şüalarının qıcıqlandırıcı təsirindən gözü qoruyur.

Bədən tərbiyəsi - idman və ilkin hərbi hazırlıq zonasının binanın dərs otaqlarının pəncərələri tərəfdə yerləşdirməyə yol verilmir. Topla oyun və atılma idman alətləri üçün meydança binanın pəncərələrindən ən azı 25 m, 3m hündürlükdə mühafizəsi olarsa 15m, konbina olunmuş voleybol və basketbol meydançası 10m məsafədə yerləşdirilir.

İdman - oyun meydançalarının bərk, futbol stadionunun ot örtüyü olmalıdır. Sintetik və polimer örtüklər uşaqların sağlamlığı üçün təhlükəsiz, soyuğa davamlı olmalı və suyu özündə saxlamamalıdır.

İstirahət zonası hərəkətli oyun və istirahətin təşkili üçün nəzərdə tutulur. Bura 1-2- ci, 3-4-cü, 5-8-ci və yuxarı siniflər üçün ayrılmış hərəkətli oyun meydançaları (hər biri üçün 1-ci sinif 100m²; 2-4 sinif 300 m², 5-9 sinif 125 m²), həmçinin də sakit istirahət (hər biri 5-9 sinif 100m²) meydançası daxildir. Təsərrüfat və idman zonasından uzaq yerləşdirilir, yaşıllıqlarla əhatə edilir. Hərəkətli oyun meydançaları müvafiq sinif otaqlarına yaxın yerləşdirilir. Ümumtəhsil məktəblərində məktəbəqədər təhsil proqramını yerinə yetirən qrup olduqda ərazidə müvafiq yaşa uyğun avadanlıqlarla təchiz edilmiş oyun zonası ayrılır.

Təsərrüfat zonasında yerli şəraitdən asılı olaraq saray, tərəvəz anbarı, qaraj, təsərrüfat tikililəri və zibilxana yerləşir. Təsərrüfat zonası məktəb binasından 35m məsafədə, yeməxananın istehsal otaqlarına, tədris təcrübə zonasına yaxın yerləşdirilir və xüsusi girişi olmalıdır. Zibilxana ilə məktəb binasının qapı və pəncərələri və qida blokunun girişi arasındakı məsafə 25m-dən az olmamalıdır.

Torpaq sahəsinin xeyli hissəsi (40-50%) *yaşıllıqlar* üçün ayrılır. Bura tədris - təcrübə və istirahət zonasının yaşıllığı, ərazinin perimetri boyunca yaşıl müdafiə zolağı, dekorativ ağaclar, kollar, ot örtüyü, güllər və bədən tərbiyə meydançasının ot örtüyü daxildir. Ərazinin sərhədi boyunca yaşıllığın eni 1,5m - dən, küçə tərəfdən isə 6m-dən az olmamalıdır. Ağaclar binadan

10m, kollar isə 5m aralı əkilməlidir. Yaşillıq üçün zəhərli meyvələri olan ağac və kolların, idman və istirahət zonasının ətrafında tikanlı kolların, idman zonası ətrafında bar ağaclarının əkilməsinə yol verilmir. Külək və tozdan müdafiə xüsusiyyətlərilə bərabər yaşıl maniələr səs-küyün yayılmasını azaldır.

Təcrübə göstərir ki, binanın istismarı zamanı tənəffüslərdə şagirdlərin fəal istirahəti üçün həyətdən istifadə olunmur. Bunun bir neçə səbəbi ola bilər: sahənin abadlaşdırılması zamanı ərazidə idman avadanlıqları quraşdırılmır və ərazi asfaltlanır; funksional zonaların yenidən bölgüsü aparılır, canlı çəpər götürülür və ərazi başqa tikililər üçün istifadə olunur; müəllimlər böyük tənəffüslərin, hazırlıq və ibtidai siniflərin bəzi dərslərinin xüsusi meydancada təşkilinə etinasızlıq göstərir. Uşaqların ayaqqabısının və sinif otağının çirklənməsinin qarşısını almaq üçün bəzi hallarda qapı bağlanır, sinif otaqları ilə ərazinin funksional əlaqəsi qırılır. Ona görə də sanitariya həkim məktəbin tikintisi zamanı xəbərdar edici və istismarı zamanı cari sanitariya nəzarətinin həyata keçirilməsinə böyük tələbkarlıq göstərməlidir.

Məktəb binası ərazinin dərinliyində yerləşir. Qoruyucu zonanın eni (küçə ilə məktəb binasının ön tərəfi arasındakı məsafə) ən azı 15m olmalıdır. Şagirdlərin yaş xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, otaqların təcrid edilməsi məktəbin planlaşdırılmasında vacib gigiyenik şərtidir. İbtidai sinifləri birinci mərtəbədə, həyətə sahəyə, inzibati və xidmətçi otaqlara yaxın, orta sinifləri pilləkənlərdən istifadə etməyi məhdudlaşdırmaq məqsədilə laboratoriyaların (zoologiya) və xidmətçi otaqların (məs. kitabxana, qida bloku və s.) yaxınlığında, böyük sinifləri isə yuxarı məktəblərdə yerləşdirmək məqsədəuyğundur.

Məktəb binasını planlaşdırarkən seksiyaların kompaktlığı yoluxucu xəstəliklərin yayılmasının, əgər baş verərsə, bu xəstələrin və xəstəliklərin tezliklə təcrid və ləğv olunmasını təmin etməlidir. Bu tələblərə cavab verən ən səmərəli tip məktəb layihəsi, blok sistemli planlaşma sayılır.

Binanın hündürlüyü 3 mərtəbədən artıq nəzərdə tutulmur. Lakin şəhərdə binaların sıxlıq təşkil etdiyi zonalarda 4 mərtəbəli (seysmik rayonlardan başqa) ümumtəhsil müəssisələri yerləşdirilə bilər. Ümumtəhsil müəssisələri əvvəl tikilmiş 4 və 5 mərtəbəli binada yerləşirsə, yuxarı mərtəbələrdə az istifadə olunan dərslər kabinetləri yerləşdirilir. Kənd şəraitində 1-2 mərtəbəli məktəb binalarının tikilməsi məsləhət görülür.

Binada müxtəlif yaşlı uşaq kollektivlərini maksimum bir –birindən ayırmaq, ayrı seksiyada yerləşdirmək mütləqdir. Gigiyenistlərin müşahidəsi göstərir ki, uşaqlar arasında ən çox xəstələnmə halları və dərslər buraxma binanın müvafiq tutumundan çox şagird olduqda və ceksiyaların gigiyenik tövsiyələrə uyğun yerləşdirilməməsi zamanı qeyd olunur. İbtidai siniflərin ayrı yerləşdirilməsi, onların məşğələ rejimini diferrensiya etməyə imkan verir. Bundan başqa,

tədris seksiyalarının təcrid edilməsi müxtəlif yaşlı uşaqlar arasında kontaktı azaldır və infeksiya xəstəliklərin yayılmasının qarşısını alır.

I –ci pillənin şagirdləri onlar üçün nəzərdə tutulmuş blokda, hər sinfə təhkim olunmuş dərs otağında təhsil almalıdır. II – III –cü pillənin şagirlərinin təhsili fənn sinif–kabinetlərində təşkil olunur. Əsas fənnlər üzrə sinif - kabinetlərin sayı yuxarı siniflərin sayından asılıdır. Təbii-riyazi və humanitar fənnlər üçün kabinetlərin xüsusi seksiyalarda təşkili məqsədyönlüdür. Fənnlərin aşağıdakı uyğunlaşdırılması ən əlverişli hesab olunur: kimya–biologiya, riyaziyyat–rəsmxəət, rəsmxəət–rəsm, tarix–coğrafiya, ədəbiyyat–xarici dil.

Otaqların tərkibi, sahəsi milli və regional xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla, fənlərin dərinədən tədrisi üçün lazımi şəraitin yaradılmasını tələb edir. Tədris prosesi aparılan əsas otaqların səs-küylü yerlərdən və pis qoxulu laboratoriyalardan uzaq məsafədə yerləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Yeni ümumtəhsil müəssisələri (lisey, gimnaziya, xüsusi məktəblər) ayrı binada və ya ayrı girişi olmaqla fəaliyyət göstərən məktəbin bazasında yerləşdirilə bilər. Uyğunlaşdırılmış binada məktəbi yerləşdirərkən aşağıdakı otaqlar olmalıdır: sinif otaqları, idman zalı, yeməxana və ya bufet, tibb məntəqəsi, inzibati–təssərrüfat otaqları, sanitariya qovşağı, rekreasiya və qarderob.

Tədris otaqlarının layihəsində işçi zona (şagirdlərin partaları yerləşdirilir), müəllimin iş zonası, əyani-tədris və texniki-tədris vasitələri yerləşdirilən əlavə sahə, şagirdlərin fərdi məşğuliyyəti və aktiv fəaliyyəti üçün zonalar nəzərdə tutulmalıdır.

Şagirdlərin işçi zonasının münasib ölçüləri onların görmə bucağından (yazı lövhəsindən partaların birinci yan sırasına qədər məsafə) asılıdır. Bu bucağın ölçüsü II-III pillənin şagirdləri üçün 35°- dən, 6-7 yaşlı məktəblilər üçün 45°- dən az olmamalıdır.

Məktəb binası layihələşdirilərkən tərkibində aşağıdakı otaqlar olmalıdır: a) tədris məşğələlərinin keçirilməsi üçün əsas otaqlar-siniflər, tədris kabinetləri, laboratoriyalar, əl əməyi otaqları, emalatxanalar və idman zalı; b) yardımçı otaqlar-rekreasiya zalları və koridorlar, qarderob, dəhliz, yeməxana, akt zalı, ictimai təşkilat otağı, kitabxana, idman zalı nəzdində soyunacaq və duşxana, idman alətlərinin saxlandığı otaq, sanitariya qovşağı; c) inzibati xidməti otaqlar- məktəb müdiri və tədris hissə müdirinin kabinetləri, müəllimlər otağı, dəftərxana, həkim otağı.

Əsas tədris otağı *sinif otağıdır*. Sinif otağının ölçüləri və konfigurasiyanı müəyyən edərkən, şagirdlərin görmə qabiliyyətinin xüsusiyyətləri, orqanizmə tələb olunan hava miqdarı, bütün sinif avadanlığının rahat yerləşdirmək zəruriyyəti nəzəri alınır. Sinif otağının ən məqsədəuyğun forması, pəncərələri uzun tərəflərin birində yerləşmiş düzbucaqlıdır. Belə formada işıq şagirdlərin iş yerinin yan tərəfindən düşür və baxma bucağı normaya uyğun olur.

Otağı tərəflərinin ən məqsədəuyğunu 3: 4 nisbətidir; onun dərinliyi 6-6,3m, uzunluğu isə 8-8,4 m qəbul edilir. Son zaman memarlar tədris otaqlarının yeni konfigurasiyasını-kvadrat və köndələn (dərinlik və uzunluğun əksmünasibəti) siniflər təklif edirlər. Lakin gigiyenik nöqteyi-nəzərcə sinif otağının belə konfigurasiyası münasib deyil.

Qəbul olunmuş normalarla əsasən sinifdə şagird sayı sinifin sahəsindən asılıdır, maksimal şagird sayı 24 nəfər olmalıdır. Dərslər siniflərdə üzbuüz formada keçirilən zaman otaqların sahəsi bir şagirdə 2,0-2,5 m², qrup formasında və fərdi məşğələlər qaydasında aparılarkən isə bir şagirdə 2,5-3,0m² sahə ilə hesablanır.

Sinif otağının hündürlüyü 3m-ə bərabərdir. Əgər bir saat ərzində şagirdə 12-20m³ həcmində hava tələb olunduğunu nəzərə alsaq, onda sinif otağında 3-4 dəfəlik hava mübadiləsini təmin etmək lazımdır. Otağın hündürlüyü 3,5m və daha artıq olarsa, hava mübadiləsini azaltmaq şərtilə, nisbətən əlverişli mikroiklim şəraiti yaratmaq mümkündür. Kənd yerlərində əhalinin demoqrafiya göstəricilərindən asılı olaraq sinif otaqlarının tutumu 12 nəfərə qədər azaldıla bilər. Sinif otaqlarının sahəsi şagirdlərin sayından asılı olaraq 28-48 m² olmaqla təşkil edilir.

Müxtəlif fənlərə görə ixtisaslaşdırılmış və kimya, fizika, biologiya fənləri üzrə tədris, əyani təcrübələr, laborator işlərin yerinə yetirilməsi üçün nəzərdə tutulan tədris kabinetlərinə olan gigiyenik tələblər eynilə qalır. Kimya, fizika, biologiya, kompüter sinfinin hər birinin 16m² sahəsi olan laborant otağı olmalıdır. Laboratoriyalarda, xüsusən kimya laboratoriyasında əyani təcrübələr üçün sorucu şkafların qurulması vacibdir.

İnformasiya və kompüter kabinetləri aşağıdakı tələblərə cavab verməlidir. Bütün tədris otaqları kimi o, da zirzəmi və kürsü mərtəbədə yerləşdirilmir. Elektron – şüa boru əsaslı displeylə təchizat zamanı işçi yerə 6 m²- dən, mayekristal və ya plazma displeylərin istifadəsi zamanı 4,5m²- dən az olmayaraq sahə ayrılır (otağın sahəsi 24 m² dən az olmamalı). Yeni tikilən və rekonstruksiya edilən binalarda hündürlük 4m–dən az olmamalıdır. Tədris otağına girişdə, portfel və çantaların saxlanması üçün şkaflar və ya rəflər quraşdırılır. Laborant otağının sinif və pilləkən meydançası və ya rekreasiya zalı tərəfdən iki çıxışı olmalı və sahəsi 18 m²- dən az olmamalıdır. İnformasiya kabineti isidici sistem və gətərici- sorucu ventilyasiya ilə təmin olunmalıdır. Hava dəyişmənin sayı texnikadan, insandan, günəş şüasından və süni işıqdan ayrılan istiliyə görə təyin olunur.

İnformasiya və kompüter kabinetləri səs küy və vibrasiya çox olan otarlarla (emalxana, idman zalı və s.) sərhəddə yerləşməməlidir.

Politexniki təlimi təmin etmək üçün məktəblərdə dülgərlik və çilingərlik üzrə texnologiya emalxanaları (əmək kabineti), ibtidai sinif şagirdləri üçün əl əməyi otaqları nəzərdə tutulur. Emalxanalarda görülən işlər üçün əlverişli şəraitin yaradılması, düzgün işçi pozanın

saxlanması, iri avadanlıqların yerləşdirilməsi və travmaların profilaktikası otaqların geniş olmasını tələb edir. Buranın bir işçi yerinə 6,0 m² -dən az olmayaraq sahəsi olmalıdır (15 nəfər şagird hesabı ilə). Emalatxananın nəzdində aşağıdakı yardımçı otaqlar mütləqdir: usta otağı, materialların və hazır məhsulun saxlanması üçün sahəsi 16 m² olan otaq (3 və çox paralel siniflər üçün 24-32 m²), tədris-təcrübə zonasında işçi alətlərin və otaqların təmizlik alətlərinin saxlanması otağı (12-16 m²). Sinifdən, tədris kabinetini və laboratoriyalardan uzaq dülgərlik, metal və taxta emalı üzrə konbinə olunmuş emalatxanaların bilavasitə xaricə çıxışı olmalıdır.

İdman zalı birinci mərtəbədə və ya ayrı tikilmiş binada yerləşdirilir. Onun sahəsi şagirdlərin fiziki tərbiyə proqramının və dərsləndənər idman məşğələlərinin təşkilinə müvafiq olmalıdır. Bu məşğələlər zamanı mexaniki effektiv fəaliyyət həyata keçirilir, yüksək kalori itirilir və orqanizmin oksigenə olan tələbatı artır. İdman zallarının sayı və ölçüsü məşğul olan paralellərin sayından asılı olaraq təyin olunur. Zalda hər şagirdə düşən sahə 4m², hava həcmi isə 18-20m³-dən az olmamalıdır. Bir saat ərzində zalın havası 3 dəfə dəyişilsə, onun kimyəvi tərkibinin əlverişli olması təmin edilir. 320- 640 yerli məktəbin nəzdində hündürlüyü 5,5m, sahəsi 162m² (9x18), böyük tutumlu məktəblərdə (20- 30 sinif) hündürlüyü 6m, sahəsi 288m² (12x24m) zal olmalıdır. Tutumu çox olan məktəblərdə, 3 və çox paralel olduqda 12 x 24m ölçülü iki zal, paralellər 4 və çox olduqda 18 x30m ölçülü əlavə zal planlaşdırılır. Kiçik zallar (144m²) ibtidai siniflərin məşğələləri üçün istifadə olunur. Ümumtəhsil məktəblərində idman zallarının ümumi sahəsi 1 şagirdə 0,9 m² az olmamalıdır.

İdman zalının sahəsindən asılı olaraq onun nəzdində sahəsi 16-32 m² olan alət otağı, müəllim otağı (9 m²), hər birinin sahəsi 10,5 m² olan oğlan və qızlar üçün soyunacaq otağı nəzərdə tutulmalıdır. Soyunacaq otaqlarında duşxana (9 m²) və ayaqyolu (8 m²) layihələşdirilir.

Tədris-idman otaqlarına giriş sinif otaqları blokundan olmamalıdır. Soyunacaq otaqlarından zala giriş bilavasitə və ya xüsusi dəhlizlə olmalıdır. Zalda pəncərələrin, işıqlandırıcı və isidici qurğuların mühafizəsi üçün, üzərinin torla (barmaqlıqlarla) örtülməsi nəzərdə tutulmalıdır.

Yeni təhsil müəssisələrinin təyinatından asılı olaraq, fənlərin geniş məzmunu və dərinlikdən öyrənilməsinə yönəldilmiş (müxtəlif fənlərin dərinlikdən öyrənilməsi, gimnaziya, lisey) ümumtəhsil müəssisələrinin tikintisi zamanı şagirdlərdə şəxsiyyətin hərtərəfli inkişafı üçün, ölçüsü 12x12 m olan *studiya*, həmçinin rəssamlıq və incəsənət şöbələri – xoreoqrafiya, mahnı və musiqi sinfi (70-108 m²), yarımekranlı estetik kabinetini, təsviri incəsənət üçün dərnək otaqları nəzərdə tutulur.

Texniki profilli müəssisələrdə *texniki yaradıcılıq* üçün sahəsi 108 m² (90+18) universal otaq nəzərdə tutulmalıdır. Təsviri- rəssamlıq kabinetində sulu, yağlı boyalarla canlı təsvir və şəkillər üçün zona olmalıdır. Müxtəlif növ canlı təsvir zamanı işçi pozadan asılı olaraq (akvarellə

təsvir və şəkil – oturaq, yağlı boya ilə təsvir-ayaqüstə) bir işçi yerinin sahəsi yağlı boya ilə təsvirdə 3,5 m², akvarellə təsvirdə 2,0 m² təşkil etməlidir.

Həmçinin, fənləri dərinədən öyrənən məktəblərdə *mühazirə auditoriyası* nəzərdə tutulur. Onun tutumu 1 yerə 1m² sahə hesabı ilə, 3sinifdən çox olmayan yaş paralellərini tədrisi i üçün təyin olunur.

Binada *rekreasiya otaqlarını* 1 şagird yerinə 0,6- 0,75m² hesabı ilə planlaşdırmaq məqsəduyğundur. Dərs kabinetləri və laboratoriyaların bir tərəfli yerləşməsində rekreasiya otaqlarının eni koridor tərzində 2,8m- dən az, onların iki tərəfli yerləşməsində 4m-dən az olmamalıdır. Rekreasiya zallarına eyni yaş qrupu 3-6 sinif otağı (4-dən çox olmayaraq yaxşıdır) açılır.

Akt zalının ölçüsü bir yerə 0,65m² olmaqla, oturaq yerlərinin sayı müəssisədə təhsilə alan şagirdlərin ümumi sayının 60% ilə müəyyən olunur. Tutumu 180 şagird yerə qədər olan ümumi təhsil müəssisələrində akt və idman zallarının birləşdirilməsinə yol verilir. Akt zalının nəzdində musiqi alətləri üçün anbar (10 m²), paltar və kostyumların saxlanma otağı (10 m²), kinoproyeksiya otağı (27 m²), ayaqyolu (hər birinin sahəsi 10 m²- dən az olmamalı) olmalıdır.

Kitabxananın tipi ümumtəhsil müəssisələrinin tipindən və onun tutumundan asılıdır. Yeni tip lisey, gimnaziya və bəzi fənləri dərinədən öyrənən müəssisələrdə kitabxananı şagirdlərin fərdi məşğələsini təmin edən yenn növ texniki tədris vasitələri (TTB) ilə təchiz olunmuş informasiya-arayış mərkəzi kimi istifadə edilməlidir. Kitabxananın – informasiya mərkəzinin sahəsini bir şagirdə ən azı 0,6m² hesabı ilə qəbul edilir. Kitabxanada aşağıdakı zonalar nəzərdə tutulur: oxucu yeri, informasiya məntəqəsi (ədəbiyyatın verilməsi və qəbulu), katoloqla iş yeri, açıq və gizli saxlanma fondu, TTB – ilə fərdi məşğələ üçün zona və hərəkətli arabalar üçün boks.

Məktəbli yeməxanası şagirdlərin sayı 100 nəfərdən çox olduqda nəzərdə tutulur. Qidalanma xammal və ya yarımfabrikatla işləyən yeməxanada, həmçinin ictimai qidalanmanın istehsalının gigiyenik tələblərinə mübafiq paylayıcı bufetdə təşkil oluna bilər.

Xammalla işləyən yeməxanada aşağıdakı otaqlar və avadanlıq dəsti olmalıdır: isti, soyuq, ət-balıq, qənnadı, tərəvəz sexləri; mətbəx və yeməxana qablarının yuyulma otağı, quru ərzaqların və tərəvəzlərin saxlanma anbarı, tez xarab olan ərzaqların və ətin saxlanması üçün soyuducu və aşağı temperaturalı kamera, qida blokunun işçiləri üçün məişət otaqları, tarayıcı və taranın yuyulma sahəsi, qida qalıqları üçün soyuducu kamera, yeməxana işçiləri üçün sanitariya qovşağı.

Yarımfabrikatla işləyən yeməxana otaqlarının tərkibinə daxildir: hazırlama və isti sex, mətbəx və yeməxana qablarının yuyulma otağı, quru ərzaq və tərəvəzlərin saxlanma anbarı, yarımfabrikatlar üçün soyuducu kamera, qida blokunun işçiləri üçün məişət otaqları, tarayıcı və taranın yuyulma sahəsi, qida qalıqları üçün soyuducu kamera.

Bufet – paylayıcı otaqların tərkibinə daxildir: yükləmə yeri, soyuducu şkaf və plitə ilə təchiz edilmiş yeməyin qızdırılması üçün otaq, avadanlıqlı paylayıcı yer, qabyuma yeri, yardımçı otaqlar, işçilər üçün məişət otaqları, taranın yuyulması üçün otaq.

Ümumtəhsil müəssisələrinin bufet və yeməxanasında mütləq bir yerə $0,7 \text{ m}^2$ hesabı ilə, şagirdləri 3 növbədə 100% qəbul edə bilən yemək zalı nəzərdə tutulmalıdır. Yeməxanada 20 oturacaq yerinə 1 kran hesabı ilə əlüzyuyanlar quraşdırılır. Əlüzyuyanlar yeməxana zalına gedən dəhlizdə, genişlənmiş keçiddə bə ya yemək zalının yanında ayrı otaqda yerləşdirilir.

Kənd ümumtəhsil müəssisələrində (orta, natamam orta) qidalanmanın təşkilinə olan tələblər şəhər məktəblərində olduğu kimidir. Az sinifli ümumtəhsil müəssisələrində (50 nəfərə qədər şagird) qida qəbulu üçün az avadanlıqlı: 2 gözlü elektrik plitəsi, elektrotitan su qızdırıcısı, soyuducu, qab yuma yeri olan- otaq ayrılır.

Tibb məntəqəsinin aşağıdakı otaqları olmalıdır: uzunluğu 7 m-dən (şagirdlərin eşitmə və göz itiliyini təyin etmək üçün) sahəsi 21 m^2 -dən az olmayan həkim otağı; sahəsi 12 m^2 olan sorucu şkafla təchiz olunmuş diş həkiminin otağı; hər birinin sahəsi sahəsi 14 m^2 olan əməliyyat və peyvənd otağı ; sahəsi 10 m^2 olan psixoloq kabinet, dezinfeksiya edici məhlulların hazırlanması və təmizlik alərlərinin (tibb məntəqəsi) saxlanması üçün sahəsi 4 m^2 olan otaq. Tibb məntəqəsinin özünün sanitariya qovşağı olmalıdır.

Məktəblərdə *inzibati-təssərrüfat otaqları* nəzərdə tutulur: məktəb direktorunun otağı (32 m^2), tədris tərbiyə işləri üzrə direktor müavinin otağı (8 m^2), dərstdən kənar təşkilatçı otağı ($12-16 \text{ m}^2$), dəftərxana ($12-16$). *Müəllimlər otağı* binanın orta mərtəbəsində , tədris otaqlarının yaxınlığında yerləşir. Onun sahəsi hər sinifə $2-2,5 \text{ m}^2$ sahə düşmək şərti ilə hesablanır və siniflərin sayından asılı olaraq müvafiq olaraq 30, 40, 50 və 60 m^2 nəzərdə tutulmalıdır.

Qarderob hər sinif üçün avadanlıqlı özək olmaqla 1- ci mərtəbədə yerləşdirilir. Qarderob asılqanlar və ayaqqabı üçün gözlüklərlə təchiz edilir. Tədris otaqlarında və reaksiyalarda qarderobun yerləşdirilməsi qəti qadağandır.

Hər mərtəbədə qızlar və oğlanlar üçün cəftəsiz, qapılı kabinəli *sanitar qovşağı* yerləşdirilməlidir. Sanitar dəstləri 20 qıza 1 unitaz, 30 qıza 1 əlüzyuyan; 30 oğlana 1 unitaz, 0,5 pissuar və 1 əlüzyuyan hesabı ilə təyin edilir. Sanitar qovşağının sahəsi bir şagirdə $0,1 \text{ m}^2$ hesabı ilə qəbul olunur. Sanitar qovşağının girişini dərslər otaqları ilə üz-üzə və ya onun girişinə yaxın yerləşdirmək olmaz. İşçilər üçün xüsusi sanitariya qovşağı olmalıdır.

Yeni tikilən və rekonstruksiya olunan təhsil müəssisəsinin binasında II və III pillədə təhsilalan qızlar üçün sahəsi 3 m^2 – dən az olmayaraq 70 nəfərə 1 kabinet hesabı ilə şəxsi gigiyena otağı nəzərdə tutulur. Bura isti və soyuq su çəkilmiş əlüzyuyan və unitaz, bide və ya altlıq quraşdırılır.

Hər mərtəbədə dezinfeksiyaedici məhlulların hazırlanması, təmizlik alətlərinin yuyulması, saxlanması üçün isti və soyuq suyu olan avadanlıqlarla təchiz olunmuş otaq nəzərdə tutulur.

İbtidai siniflərdə, laboratoriyalarda, dərş kabinetlərində, emalatxanalarda, müəllimlər otağında, tibbi otaqlarda, texniki işçilərin otağında mütləq əlüzyuyanlar quraşdırılır. Şagirdlərin yaş - boy xüsusiyyətləri nəzərə alınaraq əlüzyuyanlar dərş otağında 1- 4 siniflərdə: döşəmədən əlüzyuyanın kənarına qədər məsafə 0,5m; 5- 11 sinif şagirdləri üçün 0,7- 0,8 m yerləşdirilir.

Uşaq evləri və internat məktəblərin planlaşması. İnternat müəssisələri valideyn himayəsindən məhrum olan uşaqlar üçün nəzərdə tutulur, şəhərətrafi və kənd yerlərində xüsusi ayrılmış yaşıl ərazidə yerləşdirilir. Uşaq evləri ümumtəhsil məktəblərinə yaxın, xidmət radiusu 500m olmaqla yerləşdirilir.

İnternat müəssisələrinin torpaq sahəsi, tutumundan asılı olmayaraq təsərrüfat və tikinti zonası nəzərə alınmadan 1 nəfərə 150m² -dən az olmamalıdır. Ərazinin düzgün təşkili çox vacibdir: o sağlamlaşdırıcı funksiya yerinə yetirir, çünki bu müəssisənin uşaqlarının geniş kompleks sağlamlaşdırıcı tədbirlərə ehtiyacı var.

Torpaq sahəsi quru, təmiz, yaxşı insolyasiya və havalandırılmalı, əraziyə iki giriş yolu (əsas və təsərrüfat) nəzərdə tutulur və ərazini çirkləndirən mənbələrdən uzaqda yerləşdirilir.

Ərazinin aşağıdakı *funksional zonalara* bölünməsi məqsədyönlü hesab olunur: tikinti zonası, tədris-təcrübə, idman - bədən tərbiyə, istirahət və təsərrüfat (funksional məktəbdəki kimidir). Ərazidə sağlamlaşdırıcı məqsədlə solyari, yay duşu, aerari (1 yerə 2m² sahə hesabı ilə) uşaqların 50%-nə təşkil olunur. Ərazidə karantin qrupun, həmcinin təcridxanadakı qeyri infeksiya xəstəlikli və südəmər yaşlı uşaqlar üçün (həmin qrupun meydançasına yaxın) əlavə oyun meydançası nəzərdə tutulur.

Qarışıq tip internat müəssisələrində (hər ikisi bir yerdə) məktəbəqədər yaş uşaqlar üçün qrup meydançası (1uşağa 7m²) və kənd yerlərində isə yardımçı təsərrüfat üçün zona ayrılır. Təsərrüfat sahəsinin (heyvandarlıq və s) məsafəsi ərazi GEM- i ilə razılaşdırılır.

Binanın gigiyenik planlaşması tərbiyə və internat müəssisə tipindən asılı olaraq *ənənəvi və qeyri ənənəvi ailə tipli* internat məktəblərinə bölünür, planlaşdırılması ayrı-ayrı binalar şəklində və ya pavilyon tipində həll edilir.

Ənənəvi internat məktəblərin optimal tutumu 300, uşaq evlərininki isə 60 yer olmalıdır. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar üçün uşaq evlərinin binası 2, qarışıq uşaq evləri və internat məktəbinin binası 3 mərtəbədən yüksək olmamalı, bu zaman məktəbəqədər yaşlı uşaqlar yuxarı mərtəbədə yerləşdirilmir. İnternat müəssisələrində funksional təyinatından asılı olaraq otaqlar kompleksləşdirilir:

- tədris otaqları kompleksi;

- yataq otaqları kompleksi;
- ümumtərbiyə məqsədilə istifadə olunan otaqlar;
- tibbi otaqlar;
- inzibati-təsərrüfat otaqları.

Tədris korpusunun planlaşdırılması məktəb binası kimidir. Uşaqların qəbulu əksəpidemik münasibətdə ciddi nəzarətdə olmalıdır. Məktəb yaşlı uşaqlara dərsdənkənar fəaliyyət üçün: dərs hazırlama, musiqi və bədən tərbiyə məşğələsi, əmək fəaliyyəti və s. otaq qrupu ayrılır. Bütün otaqların qarşılıqlı yerləşməsi qısa və rahat olmalıdır.

Binada yataq otaqlarının ümumi təyinatlı və inzibati – təsərrüfat otaqlardan, məktəbəqədər qrupun məktəb, həmçinin məktəbəqədər qruplar arası təcrid prinsipinə ciddi əməl olunmalıdır.

Qarışq tip müəssisələrdə məktəbəqədər və məktəb yaşlı uşaqların girişi ayrı olmalıdır. Bir girişdən 4 məktəbəqədər qrup istifadə edə bilər. Az tutumlu (60 yerə qədər) olduqda məktəbəqədər və kiçik məktəb yaşlı uşaqlar 1 giriş, həmçinin paltar və ayaqqabının qurutma otağı olan mərkəzi qarderobdan istifadə edə bilər.

Uşaqların yaşaması üçün otaq kompleksi yaşayış özəyi prinsipi ilə layihələndirilir. *Yataqxana korpusu* 3- 7 yaşlı uşaq üçün 1 uşağa 3m², məktəbli yaşlı uşaqlar üçün 1 yerə 6m² hesabı ilə nəzərdə tutulur. Məktəb yaşlı qız və oğlanların yataq otağı ayrı olur: 11 yaşa qədər 3 yer, 11-15 yaş 2-3 yer, 16-18 yaş 2 yer, qohum uşaqlar üçün 2-3 yer; ayrıca olaraq paltar və ayaqqabıları qurutmaq və təmizləmək üçün otaqlar nəzərdə tutulur.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar üçün sanitariya qovşağı təchiz olunur: 5 əlüzyuyan, arakəsməli açıq kabinetdə - 4 unitaz, bağlı böyüklər üçün unitaz, 1 duş altlığı olan duş, 4 ayaq yuma yeri, 1 əlqurudan. Əlüzyuyanlar 0, 4- 0,5 m hündürlükdə quraşdırılır.

Böyük məktəbəqədər və məktəb yaşlı uşaqlar üçün qız və oğlanların tualet otağı ayrı layihələndirilir və təchiz olunur: əl-üz yuyan (1kran 4 və 3 ayaq ləyəni 10 şagirdə) və ayaqyolu (5 qıza bir unitaz, 5 oğlana bir unitaz və bir nissuar), burada paltarsoyunan yerli duşxana (5 şagirdə 1 duş), qızlar üçün təchiz olunmuş (əlüzyuyan, unitaz, bide və s) şəxsi gigiyena otağı (15 qıza 2 kabinet) olmalıdır. tualet qapı ilə təchiz olunur. Hər mərtəbədə işçilər üçün ayaqyolu olmalıdır.

Təmizlik alətləri üçün isti və soyuq suyu, quruducusu (əski üçün) olan otaq (3m²) nəzərdə tutulmalıdır.

İnternat məktəbinin *qida bloku* nahar zalından, əl-üz yuyan otaqdan və tam yardımçı otaqları olan mətbəxdən ibarətdir. Qidalanma iki növbədə təşkil olunur. Qidalanmanın bu cür təşkili etiraz doğumur, çünki rejimin yaş fərqləndirilməsi, qida qəbulunun eyni vaxtda olmasını

tələb etmir. Nahar zalının ölçüləri hər bir oturaq yerinə 0,9-1m² sahə düşmək şərtilə müəyyən edilir.

Tibb məntəqəsi tərkibinə həkim kabineti, diş həkimi kabineti, prosedur otağı, ümumi palatalar, bokslaşdırılmış palatalar, bufet, vanna otağı və ayaqyolu daxildir. Təcridxana tibb məntəqəsinin digər hissələrindən əl-üz yuyanlı şlyuz vasitəsilə ayrılır və həyətyanı sahəyə xüsusi çıxışı olur. Bokslaşmış palatalar (2 palata) yoluxucu xəstəliyə tutulmuş şagirdlərin müvəqqəti təcrid olunması üçün istifadə olunur; onlar hər çarpayuya 9m², başqa palatalar isə hər çarpayuya 6m² sahə düşmək şərti ilə layihələşdirilir. Təcridxana eyni vaxtda bütün şagirdlərin 2 - 3%-nin yerləşdirilməsini təmin etməlidir. Burada müalicə və profilaktik məqsədlə fizioterapiya kabineti nəzərdə tutulur.

Bilavasitə uşaq evlərində təşkil olunan *ailə tipli qeyri ənənəvi internat müəssisələrində* işin təşkili uşaqların ailədə yaşama prinsipi əsasında qurulur. Ailə “ana” – tərbiyəçi müəllim olmaqla müxtəlif yaşlı uşaqlardan ibarətdir. Belə müəssisələrdə uşaqların sayı 25%-i məktəbəqədər uşaqlar olmaqla 100 nəfərdən çox olmamalıdır. Belə ailə tipli müəssisələr “SOS uşaq kəndi” Azərbaycanda 2000-ci ildən fəaliyyət göstərir.

SOS uşaq kəndində kimsəsiz və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlara göstərilən qayğı onların bu müəssisəyə qəbul olunduğu gündən müstəqil həyata atılacaqları günədək davam edir. Müəyyən yaş həddinə çatdıqda isə onlar Gənclər Evinə köçürülür. İnternatdan fərqli olaraq burada uşaqların bacı-qardaş-ları, xidməti anası və xalası var. Hər evdə 6-7 uşaq yaşayır, təhsil alır, müxtəlif idman növləri ilə məşğul olur, xarici dil kurslarına, rəsm, rəqs, xor dərnəklərinə və kompüter kurslarına cəlb olunurlar.

Yaşayış özəyi bir tərbiyəçiyə 2- 3 nəfəri məktəbəqədər yaşlı uşaqlar olmaqla 7 nəfərdən çox olmamalı və bura daxildir:

- məktəbəqədər yaşlı uşaqlar üçün otaq 18m² (1 uşağa 6 m²) . Otaqda oyun və yuxu üçün funksional zona ayrılır;
- məktəb yaşlı uşaqlar üçün otaq 12m² (1 uşağa 6 m²) . Otaq yuxu üçün yer və fərdi məşğələ üçün stol, stul və yumşaq mebellə təchiz olunur;
- məktəbəqədər uşaqların otağına yaxın, sahəsi 8 m² olan tərbiyəçi müəllim otağı.

Bura aşağıdakı otaqlar da daxildir: quruduçu şkafı olan soyunub geyinmə otağı 10 m²; uşaqların şəxsi və mövsümü əşyaları üçün anbar (hər biri 6 m²); təmizlik alətləri üçün otaq 3 m²; qız və oğlanlar üçün sanitariya qovşağı: hər otaqda duş otağı və orada ayaq vannası, ayaqyolu və əlüzyuyan olmalıdır.

Ailə tipli uşaqlar üçün yemək uşaq evlərinin qida blokunda və ya yayayış özəyində hazırlanır. Burada bütün ailə üzvlərinin istifadəsi üçün sahəsi 20 və 9 m² -dən az olmayan yemək zalı və bufet nəzərdə tutulur, bufetdə plitə və qabların yuyulması üçün iki gözlü yuyucu

vanna quraşdırılır. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar üçün musiqi, gimnastika və əl əməyi kabinetləri əvəzinə burada hər birinin sahəsi 50m² olan 2 otaq ayrılır. Tədris- tərbiyə və əmək fəaliyyəti, musiqi və bədəntərbiyə məşğələsi.

Qəbul və soyunub geyinmə otağında üst paltarları və ayaqqabı üçün şkaflar quraşdırılır. Ailə tipli uşaq evlərində inzibati –təsərrüfat, məişət otaqları, tibb bloku, qida bloku, ümumtərbiyə məqsədli otaqlar ənənəvi tip müəssisələrə uyğun olmalıdır.

Peşə texniki məktəbinin planlaşması. Peşə-texniki və orta xüsusi tədris müəssisələri təşkil olunarkən əsas gigiyenik tələblərdən biri, maksimal əlverişli gigiyenik şərait və texniki təhlükəsizlik təmin edən istehsalat təlimi üçün mühitin yaradılmasıdır. Yadda saxlamaq lazımdır ki, yeniyetmə orqanizminin inkişafı hələ bitməmiş və əlverişsiz istehsalat amilləri, onların böyümə və inkişafına mənfi təsir göstərə bilər. Təlim keçən yeniyetmələrdə əmək vərdişləri və dəqiq koordinasiyalı hərəkət olmadığından, istehsalat travmatizminin qarşısını almaqdan ötrü texniki təhlükəsizliyin başqa tələbləri ilə yanaşı, istehsalat emalatxanalarının sahəsi xeyli geniş olmalıdır. Digər vacib tələb, peşə-texniki məktəblərin istehsalat təcrübələrinin keçirilmə bazası olan müəssisələrin yaxınlığında yerləşdirməkdir. Yeniyetmələrin həm nəzəri məşğələləri, həm də istirahəti üçün ən münasib gigiyenik şərait yaradılmalıdır. Bu məqsədlə 3 qrup otaqlar ayrılır: tədris, istehsalat təlimi və yataqxana.

Hal-hazırda böyük tutumlu binalar layihə olunur, hansılar ki, müvafiq olaraq 30 nəfərlik 18, 24, 32, 48 və 64 tədris qrupları üçün nəzərdə tutulur. Bu tədris müəssisələrinin torpaq sahəsi 1,5-dən 3,5 hektara qədər olmalıdır. Torpaq sahəsinin planlaşdırılması ümumtəhsil məktəbinə uyğundur. Tədris binasında tədris kabinetləri, idman zalı, yığıncaq zalı, tibb məntəqəsi, rekreasiya otaqları, qida bloku və b. otaqlar nəzərdə tutulur. Qida bloku və idman zalının ayrı blokda yerləşdirilməsi daha məqsədəuyğundur. Tədris kabinetləri hər şagirdə 2,4 m² sahə düşmək şərti ilə layihə olunur. Onlara olan digər tələblər əsasən eynidir. Tədris binasının başqa otaqlarına olan gigiyenik tələblər tamamilə ümumtəhsil məktəbdəki kimidir.

İstehsalat emalatxanaları korpusu, peşə hazırlığı profilindən asılı olaraq layihələşdirilir. Emalatxanaların sahəsi müəyyən edilərkən avadanlığın ölçüləri və istehsalat prosesinin səciyyəsi nəzərə alınır. İstehsalat travmatizminin qarşısını almaq məqsədilə, dəzgahlar və işçi masaları arasında məsafələrin lazımcasına olmasa nəzərdə tutulur. Məsələn, tornaçı emalatxanasında hər şagirdə 8-10m², çilingərlik emalatxanasında isə 3-3,5m² sahə ayrılır. Hava mübadiləsi otağın kubaturasının böyüklüyü (hər şagirdə 15m³) və səmərəli ventilyasiya aerasiya ilə təmin olunur. İstehsalat təlimi binasında bir sıra yardımçı otaqlar olmalıdır. Yataqxana binasına olan gigiyenik tələblər eynilə internat məktəbində olduğu kimidir. Yataqxana korpusu nəzdində 50 şagirdə bir yer hesabla təcridxana olmalıdır.